

**ABDULLAH ZÜHDİ EFENDİ**

(ö. 1879)

**Mescid-i Nebevî'nin  
yazılarını yazan  
Osmanlı hattatı.**

Sahâbeden Temîm ed-Dârî'nin soyundan geldiğini kabul eden, bunu bazan imzalarında da belirten Abdullah Zühdi Efendi, muhtemelen Şam'da doğdu; bir müddet Kûtahta'da oturduktan sonra ailesiyle birlikte İstanbul'a geldi. Önce Eyüplü Râşid Efendi'den (ö. 1875) hat meşketti. Fakat asıl üstadı Kazasker Mustafa İzzet Efendi oldu. Zühdi Efendi ondan aldığı dersler sonunda sülüs-nesih yazılarını "Kazasker vadisinde" en mükemmel yazarlardan biri haline geldi. Nuruosmaniye Camii'ndeki yazı meşkhânesinde ve Mühendishâne-i Berî-i Hümayun'da hat ve resim hocalığı yaptı.

Yazdığı celi hat numunesini diğer hattatların yazıları arasından beğenen ve kendisi de hattat olan Sultan Abdülmecid, Abdullah Zühdi'yi Medine'de Mescid-i Nebevî'nin yazılarını yazmaya memur etti. Zühdi Efendi uzun yıllar Medine'de kalarak Mescid-i Nebevî'nin gerek kubbe kasnaklarına, gerekse duvarlarına kuşak halinde celi-sülüsle âyetler yazdı. Hâlâ yerinde duran bu yazılar uzunluk ölçüsüne vurulursa, Zühdi Efendi kadar fazla celi-sülüs yazmış olan bir başka hattatın bulunmadığı görülür. Kendisi aynı zamanda ressam olduğundan celi-sülüsün girift istiflerine çok önem vermiş, böylece sanatkârane terkipler meydana getirmiştir. Fakat istif endişesiyle harflerin teşrifâtına (üstüste bindirilmesindeki sıra) riayet etmediği için, yazdığı âyetler güçlüğüle okunabilmektedir.

Abdullah Zühdi Efendi daha sonra Mısır'a yerleşti ve kendisine "Mısır hattatı" unvanı verildi. Orada banknot klişelerinin hatlarını, resmî daireler için değişik yazılar ve cami levhaları yazdı. Son günlerini mekteplerdeki yazı derslerine nezaret etmekle geçirdi. Kahire'de vefat eden Zühdi Efendi'nin XIX. yüzyılda hat sanatının Mısır'da yayılıp sevilmesi hususunda büyük gayretleri olmuştur.

**BİBLİYOGRAFYA :**

İbnülemin, *Son Hattatlar*, İstanbul 1970, s. 15-19; Hattat Necmeddin Okyay'ın neşre hazır *Hâtürâtı* (U. Derman Özel Kütüphanesi).



M. UĞUR DERMAN

**ABDULLAH ZÜLBİCÂDEYN**

(عبدالله ذوالبيجادين)

(bk. ZÜLBİCÂDEYN).

**ABDURRAHMAN I**

(عبدالرحمن)

Ebül-Mutarrif Abdurrahmân ed-Dâhil  
b. Muâviye b. Hişâm  
(ö. 172/788)

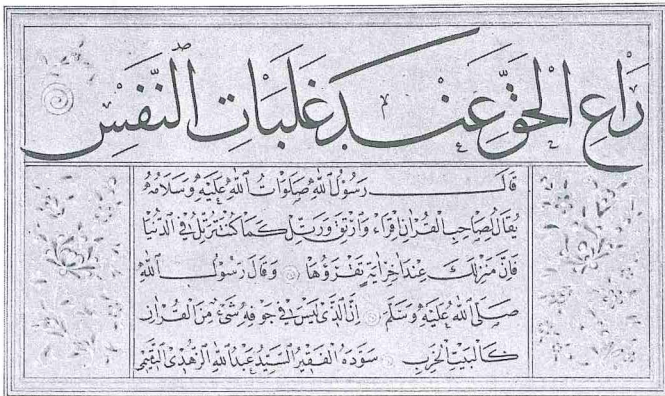
**Endülüs Emevî Devleti'nin kurucusu  
(756-788).**

113 (731) yılında Dimaşk yakınlarında Deyrihannâ'da doğdu. Annesi Râh; Berberî Nefzâ kabilesine mensup bir cârîye idi. Küçük yaşta babasını kaybettiği için dedesi Halife Hişâm'ın yanında büyüdü. Abbâsî katliamından kurtulduktan sonra bir süre Fırat civarında gizlendi. Niyeti doğuya kaçmaktı, fakat Abbâsî askerlerinin kendisini takip ettiğini öğrenince âzatlı kölesi Bedr ile birlikte Suriye, Filistin ve Mısır üzerinden

İfrîkiyye'ye ulaşmayı başardı. İfrîkiyye Valisi Abdurrahman b. Habîb el-Fihri, Abbâsîler'e karşı olmasına rağmen, bağımsızlığını kazanmak arzusunda olduğu için Abdurrahman b. Muâviye'nin Kayrevan'da kalmasına izin vermedi. Bunun üzerine bir süre Berka'da kalan Abdurrahman buradan Tâhert'e, oradan da Fas'ın Akdeniz sahilinde yaşayan Nefzâ kabilesinin yanına gitti.

Abdurrahman, Kuzey Afrika'da beklediği desteği bulamayınca Endülüs'e geçmeye karar verdi. Ancak, önce yanından hiç ayrılmayan âzatlı kölesi Bedr'i göndererek durumu öğrendikten sonra hareket etmenin daha uygun olacağını düşündü. Bedr, Haziran 754'te İspanya'ya geçti; Emevî taraftarı olan kumandanlardan Ubeydullah b. Osman ve Abdullah b. Hâlid ile görüşerek Abdurrahman'ın mesajını ilettiler. Bu iki kumandan, Emîr Yahyâ b. Buht'u da aralarına alarak Endülüs'ün önemli simalarından Sarakusta (Saragossa) Valisi Sumeyl'den yardım istemeye karar verdiler. Sumeyl ilk görüşmede Abdurrahman'ın Endülüs'e gelmesini destekleyeceğini belirtmesine rağmen daha sonra fikrinden vazgeçti. Bunun üzerine onlar da Yemen asıllı kabilelerin yardımını sağlama yoluna gittiler. Bu kabileler Abdurrahman'ı Endülüs'e davet ederek ona her hususta yardım edeceklerine dair söz verdiler.

Abdurrahman b. Muâviye, Endülüs'ten gerekli yardım vaadlerini alınca, gönderilen bir gemi ile 1 Rebülevvel 138 (14 Ağustos 755) tarihinde Gırnata sahillerinde Münekkeb'e (Almunecar) çıktı. Burada Ubeydullah b. Osman ile Abdullah b. Hâlid tarafından karşılandı ve Ubeydullah'ın elinde bulunan Torrox Kalesi'ne götürüldü. Abdurrahman'ın Endülüs'e geçtiğini haber alan Vali Yûsuf el-Fihri, çeşitli vaadlerle bulunarak onu siyasî emellerinden vazgeçirmek için bir heyet gönderdi ise de sonuç alamadı. Abdurrahman, idareyi bir an önce ele geçirmek için harekete geçti. Şezüne (Sidonia) ve İşbiliye (Sevilla) üzerinden Kurtuba'ya doğru ilerleyen taraftarlarının sayısı süratle arttı. 11 Mayıs 756 tarihinde Vâdilkebir (Gualquivir) nehri sahiline ulaşarak karargâh kurdu. Yûsuf el-Fihri de şehirden çıkarak nehrin diğer sahilinde Musâre mevkiine geldi. Barış için karşılıklı elçiler gönderilmesine rağmen Abdurrahman kesin olarak savaş kararını vermişti. Gece karanlığından faydalanarak



Abdullah  
Zühdi  
Efendi'nin  
sülüs-nesih  
bir murakka'  
(Ekrem Hakkı  
Ayverdi  
Koleksiyonu)



bütün birliklerini nehrin karşı tarafına geçirdi ve 15 Mayıs sabahı Yûsuf el-Fihri'nin üzerine saldırdı. İki taraf arasındaki kanlı savaş Abdurrahman'ın galibiyetiyle sona erdi ve bu zafer ona Kurtuba'nın kapılarını açtı. Böylece Endülüs Emevî Devleti'nin temelleri atılmış oldu.

Musâre Savaşında mağlûp olan Yûsuf el-Fihri ve Sumeyl, Abdurrahman'la yeniden savaşmak için hazırlıklara başladılar. Gırnata'yı ele geçirip yeterli miktarda kuvvet topladıktan sonra Kurtuba'ya doğru harekete geçtiler. Diğer yandan Abdurrahman, Yûsuf el-Fihri ve taraftarlarının kendisi için her zaman tehlike teşkil edeceğini bildiğinden, daha fazla kuvvetlenmesine fırsat vermeden Gırnata üzerine yürüdü. Abdurrahman, Yûsuf ve Sumeyl'in Kurtuba'da oturmalarına izin verilmesi ve mallarına dokunulmaması tekliflerini kabul ederek savaşmaktan vazgeçti. Bununla birlikte, yıllardan beri Endülüs'te valilik yapan Yûsuf el-Fihri'ye iktidardan uzaklaşmak ağır geliyor, ayrıca Abdurrahman'ın Yemen kabilelerinin desteğiyle Endülüs'ü ele geçirmesini hazmedemeyen diğer bazı kabileler devamlı olarak onu isyana teşvik ediyorlardı. Bu tahriklere kapılan Yûsuf, Kurtuba'yı terkederek Mârîde'ye (Merida) gitti ve burada isyan bayrağını açarak etrafında toplanan kalabalık bir grupla İşbiliye üzerine yürüdü. İşbiliye Valisi Abdülmelik b. Ömer el-Mervânî onu mağlûp etti (758). Tuleytula'ya (Toledo) doğru kaçan Yûsuf yakalanarak öldürüldü. Bu olayı Sumeyl'in hapse atılarak boğdurulması takip etti. Bu sırada Yûsuf'un oğulları Muhammed ve Kâsım'ın isyan teşebbüsleri de kolaylıkla bertaraf edildi.

Abdurrahman'ın Endülüs'te kısmen sükûneti sağladığı bir sırada Alâ b. Muggis el-Yahsubî, Abbâsî Halifesi Mansûr'un desteğiyle Mağrib'den Endülüs'e geçerek Becâ bölgesinde isyan etti. Abdurrahman'dan memnun olmayan kalabalık bir grup da onun etrafında toplandı. Becâ ve çevresini ele geçiren Alâ, önce Kurtuba'ya doğru hareket etti. Ancak yanında fazla kuvveti bulunmayan Abdurrahman onu başşehirin uzağında karşılamak düşüncesiyle Karmûne'ye (Carmona) gelerek kaleye çekildi ve beklemeye başladı. Alâ kısa bir süre sonra Karmûne'ye ulaşarak şehri kuşattı. Kuşatma iki aydan fazla sürdü. Muhasaranın uzaması Alâ'nın taraftarları arasında anlaşmazlık çık-

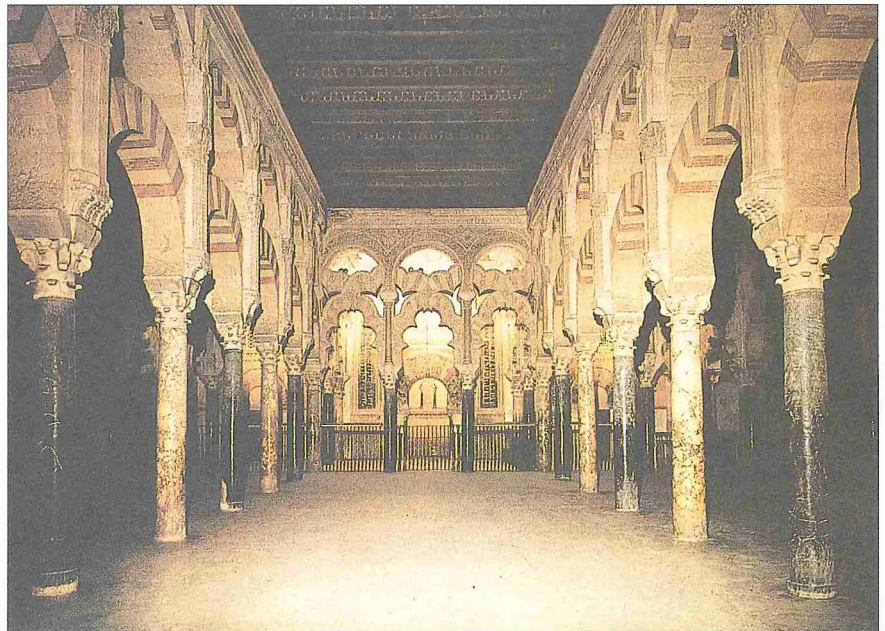
masına sebep oldu. Bu fırsatı değerlendirmek isteyen Abdurrahman, beklenmedik bir anda kaleden çıkarak hücumla geçti. Alâ'nın kuvvetleri bu hücum karşısında dayanamadı, kendisi de dahil kuvvetlerinin büyük bir kısmı savaş meydanında hayatlarını kaybettiler (763). Halife Mansûr bu ilk teşebbüsünün başarısızlıkla sonuçlanmasına rağmen her fırsatta Endülüs'e müdahale ediyordu. Yine Kuzey Afrika'dan İspanya'ya geçmiş olan Abdurrahman b. Habîb es-Sıklabî, 779 yılında Tudmîr bölgesinde isyan ederek halkı Abbâsîler'e biat etmeğe çağırdı. Kendisi gibi Abdurrahman'a isyan etmiş olan Barselona Valisi Süleyman b. Yazkân ile iş birliği yaptı. Bunun üzerine Abdurrahman b. Muâviye Tudmîr üzerine yürüdü. Bir süre onun kuvvetlerine mukavemet eden Abdurrahman b. Habîb, Tudmîr'i terkederek Belensiye'ye (Valencia) kaçtı ve burada kendi adamlarından bir Berberî tarafından öldürüldü (779).

Fakat isyanlar birbirini takip ediyordu. 778 yılında Sarakusta'da Hüseyin b. Yahyâ ile Barselona Valisi Süleyman b. Yazkân ayaklandılar. Süleyman, Kurtuba emîrine karşı Frank Kralı Büyük Karl (Charlemagne) ile iş birliği yaptı. Bu anlaşmaya bağlı kalan Büyük Karl, Sara-

kusta üzerine yürüdü ise de mağlûp olarak geri çekildi. Franklar'ın çekilmesinden sonra Abdurrahman kalabalık bir ordu ile Sarakusta'yı kuşattı. Hüseyin b. Yahyâ, daha önce Süleyman b. Yazkân'ı öldürerek Sarakusta'ya tek başına hâkim olmuştu. Hüseyin, Abdurrahman'ın tâbiyetini kabul ederek kuşatmanın kaldırılmasını sağladı. Ancak Kurtuba emîrinin geri çekilmesi üzerine tekrar isyan edince, üzerine İbn Alkame gönderildi. İbn Alkame Sarakusta'ya girerek Hüseyin'i yakalayıp Abdurrahman'a gönderdi. Hüseyin Kurtuba'da idam edildi (783).

Abdurrahman'a karşı yapılan isyanların hemen hepsi siyasî bir mahiyet taşımakta, sadece Şakyâ b. Abdülvâhid'in ayaklanması farklılık göstermektedir. Endülüs'ün doğusunda oturan Berberî Miknâse kabilesine mensup olan Şakyâ, Hz. Hüseyin'in soyundan geldiğini iddia ediyordu. Endülüs'teki Emevî hâkimiyetine son vererek Şîî bir devlet kurmak için âlimlerden kendisini desteklemelerini istedi (769). Endülüs'teki Berberîler'in büyük bir kısmı da onun etrafında toplanmıştı. Taraftarlarının çoğalmasından dolayı Şentemeriye'yi (Santaver) kuşattı, valisini öldürdü ve bu bölgede bağımsız bir devlet kurdu. Bunun üye-

1. Abdurrahman devrinde inşa edilen Kurtuba Ulucamii'nin içinden bir görünüşü







I. Abdurrahman dönemine ait bir sikke

rine Abdurrahman b. Muâviye bu âsi üzerine kuvvetli bir ordu gönderdi. Bu orduyla mücadele edemeyeceğini anlayan Şakyâ dağlık bölgeye çekilerek çete savaşına başladı. Emevî ordusu bu taktik karşısında bir varlık gösteremeyerek Kurtuba'ya dönünce, Şakyâ yeniden Şentemeriyye'ye hâkim oldu. Abdurrahman tarafından gönderilen ikinci orduyu Şentemeriyye önlerinde yenen Şakyâ, Kûriye (Coria), Medellin ve Mâride'yi işgal etti. Abdurrahman'ın âzatlı kölesi Bedr kumandasındaki ordu da başarı sağlayamadı. Tehlikenin süratle büyüdüğünü gören Abdurrahman, âsi üzerine bizzat kendisi gitmeye karar verdi. Fakat bu sefer Şakyâ, Abdurrahman'ın karşısına çıkmadı. 772 yılında Abdurrahman Şentemeriyye'ye karşı düzenlediği ikinci seferi de bir sonuç veremeyince Berberîler arasında sevilen Hilâl el-Medyûnî'ye Şakyâ'nın kontrolündeki bölgelerin valiliğini vererek onu âsilerle mücadeleye memur etti. Bunun üzerine Berberîler Şakyâ'yı bırakıp Hilâl'in etrafında toplanmaya başladılar. Bu gelişme karşısında Şakyâ Şentemeriyye'yi terkederek Huf'a çekilmek zorunda kaldı. Kurtuba hükümetini birkaç yıl daha uğraştıran Şakyâ, sonunda Şentemeriyye yakınındaki bir köyde iki kumandanı tarafından öldürüldü.

Abdurrahman b. Muâviye devri âdeta bir isyanlar devri olmuştur. Yukarıda bahsedilen isyanlar dışında Şezüne (Sidonía), Tuleytula (Toledo), İşbîliye (Sevilla), Leble (Niebla), Kurtuba ve diğer küçük şehirlerde çeşitli zamanlarda ya müstakil olarak veya diğer isyanların

devamı şeklinde isyanlar çıkmış, fakat Abdurrahman bu isyanları bastırmada fazla zorluk çekmemiştir.

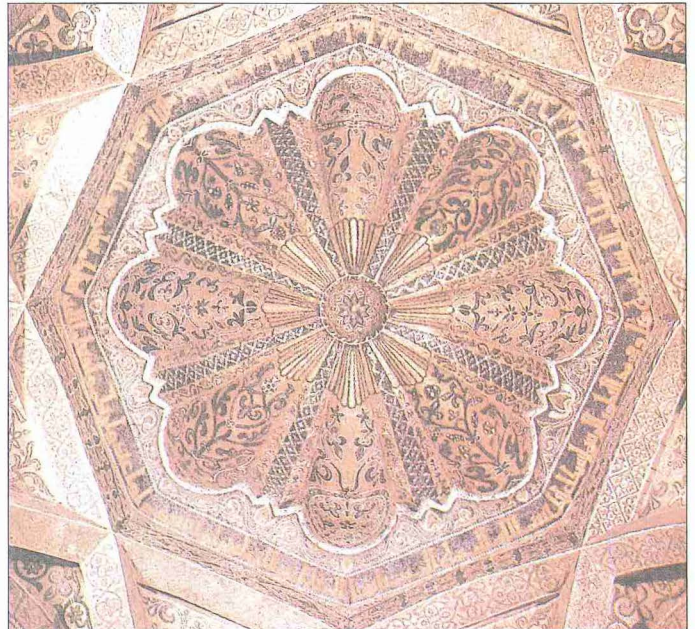
Abdurrahman b. Muâviye bütün gücünü isyanları bastırmak için harcadığından hıristiyanlara karşı büyük bir sefer yapma imkânı bulamamıştır. Bununla birlikte hıristiyanlarla müslümanlar arasında mücadeleler eksik olmuyordu. Abdurrahman'ın Endülüs'te iktidarı ele geçirmesinden bir yıl sonra ölen Asturia Kralı I. Alfonso'nun yerine geçen oğlu I. Fruela, 768 yılında ölümüne kadar müslüman topraklarına akınlar yapmış ve Abdurrahman'ın isyanlarla uğraşmasından faydalanarak bazı küçük başarılar kazanmıştır. Abdurrahman'ın âzatlı kölesi Bedr kumandasındaki bir ordu 767'de Alava bölgesine zaferle neticelenen bir sefer düzenlemiş, yapılan anlaşma ile bölge halkı İslâm hâkimiyetini ve vergi ödemeyi kabul etmişti.

Abdurrahman devrinin en önemli askerî harekâtı, Büyük Karl'ın Sarakusta seferidir. Büyük Karl, Hüseyin b. Yahyâ ve Süleyman b. Yazkân'ın Sarakusta isyanı sırasında Süleyman'ın tahrik ve teşviki üzerine 778 ilkbaharında Pireneler'e doğru hareket etti. Pireneler'i Roncevaux Geçidi'nden geçip Pamploña ve Huesca üzerinden Sarakusta'ya gelerek şehri kuşattı. Fakat bir taraftan muhasaranın uzaması, diğer taraftan Saksonya'da bir isyanın çıktığı haberinin gelmesi üzerine kuşatmayı kaldırmak zorunda kaldı. Dönüşte Ronce-

vaux Geçidi'nde Frank ordusunun artçı kuvvetleri müslümanlar ve Vasconlar'ın baskınına uğrayarak kılıçtan geçirildi. Bu baskın sırasında Bretagne Dükü Roland, saray kontu Anselmo ve daha birçok asilzade hayatlarını kaybetmişlerdir. "Chanson de Roland" adı verilen Fransız millî destanı bu hadiseyi işlemektedir.

Abdurrahman otuz iki yıllık yorucu bir hükümdarlıktan sonra 25 Rebîülâhîr 172 (2 Ekim 788) tarihinde öldü.

Abdurrahman b. Muâviye Kurtuba'da iktidarı ele geçirdikten sonra bir yandan ülkede birliği sağlamak için birbirini takip eden isyanları bastırmakla uğraşırken diğer yandan da yeni kurulan devleti teşkilâtlandırdı ve bazı imar faaliyetlerinde bulundu. Emevî hilâfetinin bir vilâyeti olan Endülüs'te artık bir devlet kurulmuştu. Vilâyetten devlete geçmek için idarî bazı düzenlemelerin yapılması gerekiyordu. Abdurrahman resmen bağımsız olmasına ve Abbâsî halifelerini tanımamasına rağmen "halife" veya "emîrül-mü'minîn" unvanlarını kullanmaktan kaçınmış, yalnız "emîr" unvanı ile yetinmiş, hutbe ve sikkelerde ise sadece kendi adına yer vermiştir. Merkez teşkilâtında henüz vezirlik makamı yer almıyor, yalnızca kadılar ve hâcibler bulunuyordu. Yaptığı ilk işlerden biri sağlam bir ordu kurmak oldu. Kuzey Afrika'dan getirilen ücretli Berberî birlikleri ile Güney Avrupa ülkelelerinden sağlanan memlûk\*ler, ordunun

Kurtuba  
Camii  
mihrap önu  
(maksure)  
kubbesi



esasını teşkil ediyorlardı. Memlûklerin çoğunluğu gayri müslimlerden meydana geliyordu ve sayıları da oldukça kabalağıktı. Ülkeyi kurâ adı verilen idarî bölgelere (vilâyet) ayırarak başlarına vali veya âmiller tayin etmişti.

Abdurrahman, Kurtuba'yı devletin başşehri haline getirmek için büyük gayret sarfetmiş, ancak askerî engeller sebebiyle başta Kurtuba olmak üzere diğer büyük şehirlerde geniş imar faaliyetine girişememiştir. Onun ilk büyük mimari eseri emirlik sarayıdır. Kurtuba'ya geldiği zaman valilerin oturduğu Dârülimâre'de ikamet ediyor ve burasını aynı zamanda idarî teşkilâtın bulunduğu hükümet konağı olarak kullanıyordu. Daha sonra, 784 yılında Vâdîl-kebir'in kıyısında büyük bir saray yaptırdı. Geniş bahçeleriyle nehir boyunca uzanan saray ve müştemilâtına, Suriye'den örnek alınarak er-Rusâfe adı verildi. Abdurrahman'ın ikinci büyük eseri, sarayının yakınında yaptırdığı Câmî-i Kebîr'dir. 786 yılında tamamlanan ve sonradan yapılan ilâvelerle daha da büyüyen günümüze kadar gelen bu cami, Endülüs Emevî mimarisinin en güzel örneklerinden biridir. Kaynaklarda, onun Kurtuba'da daha birçok küçük cami ve mescid yaptırdığı da belirtilmektedir.

Abbâsî katliamından kurtulmayı başarıp tehlikelerle dolu uzun bir yolculuktan sonra hiç tanımadığı, karışıklıklar içindeki Endülüs'e geçerek iktidarı ele geçirmesi, ülkenin her tarafında birbirini takip eden isyanları bastırarak birliği sağlaması, Abdurrahman b. Muâviye'nin büyük bir şahsiyet olduğunu ortaya koymaktadır. Üç asır kadar devam eden Endülüs Emevî Devleti'nin kurucusu olması, onun, İslâm tarihinin büyük isimleri arasında yer almasını sağlamıştır. Kaynaklar ondan, "son derece halim selim, bilgili, zeki, kesin kararlı, güçlü, sürekli hareketli, zulüm ve haksızlıktan nefret eden, kendi işlerini başkalarına bırakmayan, devlet işlerini yalnız kendi düşüncelerine göre yönetmeyen, cesur, hamleci, fevrî hareketten uzak, kendine güveni tam, ihsanı bol, cömert, belliğ, şair ve edip" bir hükümdar olarak bahsederler. Abbâsî Halifesi Mansûr'un ondan çekindiği ve "Allah'a şükürler olsun ki, benimle o iblisin arasında deniz bulunuyor" dediği rivayet edilmektedir. Ona "Kureys'in doğanı" da deniyordu.

### BİBLİYOGRAFYA :

İbn Kütüyye, *Târîhu' İftitâhî'l-Endelüs* (nşr. İbrâhîm el-Ebyârî), Beyrut 1402/1982, s. 31-32, 39, 44-63; İbn İzârî, *el-Beyânü'l-muğrib* (nşr. G. S. Colin—E. Lévi—Provençal), Beyrut 1403/1983, II, 40-60; R. Dozy, *Histoire des musulmans d'Espagne* (nşr. E. Lévi—Provençal), Leiden 1932, I, 188-249; E. Lévi—Provençal, *Histoire de l'Espagne musulmane*, Paris 1950-53, I, 91-138; a.m.lf., "Abd al-Rahmân I", *EI*<sup>2</sup> (İng.), I, 81-82; Muhammed Abdullâh İnân, *Terâcîmu İslâmiyye*, Kahire 1390/1970, s. 139-152; Anwar G. Chejne, *Muslim Spain, Its History and Culture*, Minnesota 1974, s. 13-18, 31, 36, 112, 139, 152; Hâlid es-Süfî, *Târîhu'l- Arab fi'l-Endelüs (el-Feth ve 'aşrû'l-vülâti)*, Bingazi 1980, II, 43-108; Philip K. Hitti, *Siyâst ve Kültürel İslâm Tarihi* (trc. Salih Tuğ), İstanbul 1980, III, 795-803; İbrâhîm Yâsin Hudayr ed-Dürî, *Abdurrahmân ed-Dâhil fi'l-Endelüs ve siyâsetühü'd-dâhiliyye ve'l-hâriciyye*, Bağdad 1982; Hüseyin Mü'nîs, *Rihletü'l-Endelüs*, Cidde 1405/1985, s. 70-72, 81-82; C. F. Seybold, "Abdurrahman", *IA*, I, 47.



HAKKI DURSUN YILDIZ

### ABDURRAHMAN II

(عبدالرحمن)

Abdurrahmân b. el-Hakem b. Hişâm  
b. Abdirrahmân  
(ö. 238/852)

Endülüs Emevî Devleti'nin  
dördüncü emiri  
(822-852).

176 (792) yılında Tuleytula'da (Tolledo) doğdu. İyi bir tahsil gördü. Bu sayede çok genç yaşta idarî ve askerî görevler aldı ve bunları başarıyla yürüttü. Babası tarafından, 807'de Tuleytula'da patlak veren isyanı bastırmakla görevlendirildiği zaman, Tuleytula Valisi Amrûs ile iş birliği yaparak Vak'atü'l-hufre adıyla bilinen bu isyanı bastırdı. Daha sonra Tartûşe'ye (Tortosa) saldıran Louis d'Aquitaine'i bu şehir önlerinde bozguna uğrattı (809). Bu başarılarından dolayı babası tarafından vâli tayin edildi.

Babasının ölümü üzerine 26 Zilhicce 206'da (22 Mayıs 822) Endülüs Emevî Devleti tahtına geçti. Hükümdarlığının ilk yıllarında ülkenin çeşitli bölgelerinde çıkan isyan ve karışıklıklarla uğraşmak zorunda kaldı. Hânedana mensup Abdullah b. Abdurrahman el-Belensî ve İlbire (Elvira) ordusunun isyanlarını kısa sürede bastırdı.

Arap kabileleri arasındaki mücadeleler İslâm dünyasının doğusunda olduğu gibi Endülüs'te de fethi takip eden yıl-

lardan beri devam ediyordu. Nitekim Yemenliler ile Mударlılar arasındaki rekabet 207 (822-23) yılında savaşa dönüştü. Abdurrahman'ın, savaşa engel olmak üzere Yahyâ b. Abdullah kumandasında gönderdiği ordu Musâre Savaşında bir sonuç alamadı ve neticede Yemenliler üstünlüğü ele geçirdiler. Kabileler arası mücadeleden isyana dönüşen bu hareket, ancak 213 (828-29) yılında Yemenliler'in teslim olmasıyla sona erdi.

Abdurrahman devrinin tehlikeli isyanlarından biri de Tuleytula'da Hâşim ed-Darrâb'ın başlattığı isyandır. II. Abdurrahman emir olunca Hâşim Tuleytula'da yeni emire karşı bir muhalefet cephesi kurmaya çalıştı. Etrafına toplanan eşkiya grubuyla 829 yılından itibaren yol kesmeye, şehirlere baskın yaparak halkı öldürmeye başladı. Kısa bir süre sonra da Şentemeriyye (Santaver) bölgesini yağma ve tahrip etti. Bunun üzerine Abdurrahman, Muhammed b. Rüstem'i âsiler üzerine gönderdi. 831'de Sarakusta'nın (Sagossa) güneybatısındaki Derûka'da (Daroca) yapılan kanlı savaşta Hâşim ed-Darrâb öldürüldü, taraftarları da dağıldı. Hâşim'in öldürülmesine rağmen Tuleytula'daki isyan birkaç yıl daha devam etti ve ancak 837'de tamamen bastırılabilirdi.

Diğer yandan Mahmûd b. Abdülcebâr adlı bir Berberî ile İspanyol asıllı Süleyman b. Martin de 828'de Mâride'de (Merida) isyan ederek şehri ele geçirdiler ve Vali Mervân el-Cillikî'yi öldürdüler. Abdurrahman Mâride üzerine yürüyerek şehri kuşattı. Çevredeki araziye tahrip etti, fakat şehri ele geçiremeden geri döndü. 830 yılındaki sefer daha başarılı geçti. Bu sırada şehir halkı itaat etmeyi kabul etti, Hâris b. Bezîğ de şehre vali tayin edildi. Ancak onların itaatleri geçici oldu ve sonraki yıllarda Mâride üzerine birkaç sefer daha yapıldı. Abdurrahman'ın bu seferleri karşısında Mâride'de tutunamayacaklarını anlayan âsiler şehri terkederek Bataleyvs'e (Badajoz) kaçtılar. Süleyman b. Martin kuzeye çekilerek Tercâle (Trujillo) yakınında bir şatoya yerleşti; ancak 834 yılında Kurtuba'dan gönderilen bir birlik tarafından yakalanarak idam edildi. Mahmûd b. Abdülcebâr ise Vâdi Âne'ye (Guadiana) çekildiği halde sürekli olarak Abdurrahman'ın gönderdiği birliklerin hücumuna hedef oldu. Burada fazla tutunamayacağını anlayınca güneye, Atlantik sahillerinde bugünkü